



Identifying the key Drivers Effective in the Development of Tourism in Khorramabad City: With an Emphasis on Tourism Infrastructure

Shabnam Galehdar 

Master of Urban Design, Iran University of
Art, Tehran, Iran

Shadi Galehdar 

Master of Urban Design, Art University of
Isfahan, Isfahan, Iran

Enayat Mirzaei 

Assistant Professor, Department of Urban
Planning, Technical and Engineering
Faculty, Lorestan University, Iran

Mandana Masoudi Rad * 

Assistant Professor, Department of Urban
Planning, Technical and Engineering
Faculty, Lorestan University, Iran

Abstract

Tourism infrastructure is considered one of the main pillars in the growth and dynamism of the tourism industry. Weaknesses in this area can be seen as a fundamental crisis. In this context, Khorramabad City has always attracted tourists due to its natural and historical attractions. However, deficiencies in tourism infrastructure represent

* Corresponding Author: mandana.masoudi@gmail.com

How to Cite: galehdar, S. , galehdar, S. , mirzaei, E. and Masoudi, M. (2025). Identifying the key drivers effective in the development of tourism in Khorramabad city: with an emphasis on tourism infrastructure. *Tourism Management Studies*, 20 (69), 89 - 128. doi: [10.22054/tms.2024.77934.2956](https://doi.org/10.22054/tms.2024.77934.2956)

a significant barrier to the development of this industry. Therefore, this research aims to identify the key drivers influencing tourism development in Khorramabad City, emphasizing tourism infrastructure and a future-oriented approach. The research indicators were collected through existing documents in these fields and semi-structured interviews with experts and specialists in the tourism sector of Khorramabad City. The statistical population of the study consists of 19 individuals. The cross-impact analysis technique was utilized to analyze the data using Micmac software. The results of this study identified seven key drivers among 19 critical factors, indicating that the most influential elements in developing tourism infrastructure in Khorramabad City are specialized management, skilled workforce training, private sector involvement, tourism tours, security, innovative advertising methods, and cultural-educational events.

Keywords: Tourism Infrastructure, Khorramabad City, Key Drivers, Tourism Development, Future Studies.

1. Introduction

Tourism has a direct connection with economic prosperity. Many countries have found the impetus to invest in this sector. Tourism is a suitable strategy for sustainable development and reducing deprivation in regions. Most countries consider tourism a primary source of income, exploitation, and infrastructure development.

The expansion of the tourism industry requires many facilities and infrastructures. These infrastructures include a range of services to meet the needs of tourists and enhance their satisfaction during their stay. Therefore, focusing on developing these infrastructures, especially in developing countries, plays a crucial role in the revenues generated from tourism.

Sight et al. (2015) divided tourism infrastructure into three categories: 1- Common infrastructure (accommodation facilities, services for tourists, and tourist attractions), 2- Paratourism infrastructure (transportation facilities, roads, local, public, commercial, and service facilities), and 3- Food and recreational facilities (sports, leisure activities, and entertainment).

With its rich natural resources and millennia-old historical-cultural background, Iran holds significant potential for tourism development. However, due to insufficient attention to various tourism infrastructures, it has not secured a prominent position in the tourism industry. Therefore, studying to accurately and adequately understand tourism infrastructures seems essential.

The city of Khorramabad, despite its diverse natural, historical, and human-made tourist attractions, has not experienced a significant influx of tourists. This lack of influx contrasts the county of Khorramabad, which holds special importance due to its unique climatic conditions, abundant natural and historical resources, and strategic location along the route of southern cities. Therefore, this study aims to identify the key drivers influencing tourism development in Khorramabad, focusing on tourism infrastructure.

2. Literature Review

This section examines relevant research in the field of tourism development factors. Shoraket al. (2021) conducted a study titled “Evaluation of Factors Affecting the Development of Tourism in the City of Bejnord,” they surveyed experts and found that infrastructure and environmental factors had the highest average, while socio-cultural factors had the lowest. Aliakbari et al. (2020) employed a futuristic approach to develop and identify scenarios affecting the future of sustainable tourism in Kerman, focusing on competitiveness,

program-oriented, and balanced development. Meanwhile, Keshavarz (2019) highlighted the presence of the private sector and investment in tourism projects as the main contributors to the most significant impact on tourism development in Khorramabad. Additionally, Taghvai and Hosseinekhah (2017) utilized a futuristic method and scenario writing with a case example of Yasuj City, identifying eight key drivers influencing the development of the tourism industry, including weather conditions, a comprehensive tourism plan, facilities and infrastructure, media, welfare services and customs, the private sector, and security.

Furthermore, Amanda et al. (2021) investigated foreign tourists' satisfaction with three key factors of tourism development in Indonesia: infrastructure, accommodation, and advertising. The infrastructure category encompassed mobile phone access, hospitals, and post offices. The accommodation category covered hotels, restaurants, and services, while the advertising category focused on government measures, introduction, and information banks to facilitate finding tourist centers. Blazeska et al. (2018) conducted a study on the impact of tourism infrastructure on tourist satisfaction and found that improving the quality of service through continuous employee training is crucial. They also suggested that the public sector collaborate with the private sector to enhance tourism infrastructure and establish a comprehensive database in cities to facilitate tourist access, as improving tourism infrastructure can create new incentives for tourist satisfaction at the destination.

3. Methodology

The data collection tool in this study was a semi-structured interview, which was used to select tourism experts for the Delphi method. This research utilized library and field research regarding functional

purposes, including descriptive-analytical study and an information-gathering method. The reliability of the questionnaire was measured using Cronbach's alpha. Micmac software was used in this method, which is designed to analyze the cross-impact matrix.

The study population included specialists and experts with sufficient experience in the field of tourism, especially in the city of Khorramabad. The sample size was not predetermined in this study. Initially, several experts in the field were asked to introduce other experts related to this research. This process continued until theoretical saturation was reached, and eventually, the sample size consisted of 19 people.

4. Results

The results of this research, based on the literature review and expert opinions regarding the tourism infrastructure of Khorramabad County, identified 19 drivers of influence. Among these, six key drivers emerged as having the most significant impact on developing tourism infrastructure: specialized management, skilled human resource training, private sector involvement, tourism tours, security, innovative advertising methods, and cultural-educational events. These factors play a decisive role in facilitating and supporting the growth and improvement of infrastructure in Khorramabad. Furthermore, the findings align with previous studies on components such as the private sector (Mousavi et al., 2017), security (Al-Daghi et al., 2020), and specialized management (Taghavi & Hosseini Khah, 2017). Additionally, they corroborate results from Akbari et al. (2020), Kayumovich (2019), and Hunt (1975), highlighting that modern advertising methods promote tourism culture by creating a positive image for tourists. However, organizing tourism tours is identified as a dependent factor influenced by various variables.

Considering the current status and future development of tourism infrastructure in Khorramabad, several strategies have been proposed to achieve enhanced infrastructure development.



شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری شهر خرم‌آباد: با تأکید بر زیرساخت‌های گردشگری

کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

شبمنم گله‌دار 

کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

شادی گله‌دار 

استادیار گروه شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه لرستان، ایران

عنایت میرزایی 

استادیار گروه شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه لرستان، ایران

ماندانا مسعودی‌راد* 

چکیده

زیرساخت‌های گردشگری به‌عنوان یکی از ارکان اصلی در رشد و پویایی صنعت گردشگری به‌شمار می‌رود. ضعف در این زمینه می‌تواند به‌عنوان یک بحران اساسی در این زمینه تلقی شود. در این بین، شهرستان خرم‌آباد به‌علت جاذبه‌های طبیعی و تاریخی همواره مورد توجه گردشگران بوده است. اما ضعف در زیرساخت‌های گردشگری یکی از موانع قابل توجه در توسعه این صنعت به‌شمار می‌رود. بنابراین، این پژوهش با هدف شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری شهر خرم‌آباد با تأکید بر زیرساخت‌های گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی شکل گرفته است. شاخص‌های پژوهش با کمک اسناد موجود در این حوزه و مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته از کارشناسان و متخصصان در حوزه گردشگری شهرستان خرم‌آباد، جمع‌آوری شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۹ نفر می‌باشد. به‌منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از تکنیک تحلیل اثرات متقاطع در نرم‌افزار میک‌مک استفاده شده است. نتایج این پژوهش از میان ۱۹ عامل کلیدی، ۷ پیشران کلیدی استخراج شد که نشان داد بیشترین تأثیرگذاری در توسعه زیرساخت‌های گردشگری شهرستان خرم‌آباد به‌ترتیب مربوط به پیشران‌های کلیدی مدیریت تخصصی، آموزش نیروی ماهر، بخش خصوصی، توره‌ای گردشگری، امنیت، روش‌های نوین تبلیغات و رویدادهای فرهنگی-آموزشی است. کلیدواژه‌ها: زیرساخت‌های گردشگری، شهر خرم‌آباد، پیشران‌های کلیدی، توسعه گردشگری، آینده‌پژوهی.

مقدمه

گردشگری یک بخش بسیار پیچیده از اقتصاد است که توسعه آن با رونق اقتصادی رابطه مستقیم دارد (چگین، ۱۴۰۱؛ ۲۰۵)؛ در این راستا بسیاری از کشورها به سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری سوق پیدا کرده‌اند. توسعه گردشگری راه‌حل کلی برای رفع همه مسائل نیست، اما راهبردی مناسب برای توسعه پایدار و کاهش محرومیت مناطق، پیش روی برنامه‌ریزان قرار خواهد داد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۱). این در حالی است که بیشتر کشورها این صنعت را به‌عنوان منبع اصلی درآمد، شغل و توسعه ساختارهای زیربنایی می‌دانند (یعقوب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۰۰). به‌عبارتی، گسترش صنعت گردشگری در هر نقطه از جهان، نیازمند شرایط و امکانات ویژگی‌هایی چون آب‌وهوا، آثار تاریخی و فرهنگی، جاذبه‌های طبیعی، آداب و سنن، زیرساخت‌ها، امکانات و تجهیزات است که باید در برنامه‌ریزی‌ها مورد توجه قرار گیرد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲). به نقل از حکمت‌نیا، (۱۳۹۹، ۷۲). زیرساخت‌های گردشگری شامل تعداد زیادی خدمات است که برای رفع نیازهای گردشگران و افزایش رضایت آن‌ها در طول اقامت در مقصد ضروری است (Jovanovic & Ilic, 2016: 288). علاوه‌براین، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری نقش مهمی در توسعه فعالیت‌های بخش گردشگری خواهد داشت (دلشاد، ۱۳۹۶، ۱۳۸). بنابراین، توجه به توسعه زیرساخت‌ها به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه که دارای ضعف‌های اساسی در دیگر صنایع و اقتصاد جهانی هستند، نقش مهمی در توسعه فعالیت‌ها و درآمدهای گردشگری دارد (رسال‌ور و همکاران، ۱۳۹۹، ۲۰۴).

زیرساخت‌های گردشگری تعاریف متعددی دارد. برای مثال، سایت و همکاران (۲۰۱۵) زیرساخت‌های گردشگری را به سه دسته تقسیم‌بندی کردند که عبارت‌اند از: ۱. زیرساخت‌های معمول گردشگری (امکانات اقامتی، تسهیلات جهت سرویس‌دهی به گردشگران، جاذبه‌های گردشگری)؛ ۲. زیرساخت‌های پاراتوریست^۱ (امکانات حمل‌ونقل، جاده‌ای و انتقال مسافر، امکانات محلی، حمل‌ونقل عمومی، امکانات تجاری

1. Para tourist Infrastructure

و خدماتی) و ۳. غذا و امکانات تفریحی (ورزش، اوقات فراغت و سرگرمی). در پژوهش دیگری که توسط کیانی سلمی و بسحاق (۱۳۹۶) انجام شده، زیرساخت‌های گردشگری به عواملی همچون خدمات پذیرایی، امنیت، دسترسی آسان، محل‌های استقرار، بهداشت و درمان، گردشگری پذیری، مکان‌های اقامتی و شبکه ارتباطی تقسیم‌بندی شده است. علاوه بر این، در پژوهش دیگری که توسط فرهادی یونکی و ایمانی خوشخو (۱۴۰۱) انجام گرفت، این زیرساخت‌ها در چهار گروه جاذبه‌های گردشگری، اقامتگاه‌ها، دسترسی و امکانات تقسیم‌بندی شده است. در مجموع، پژوهش‌های بسیاری نشان داده‌اند که ارتقای زیرساخت‌ها باعث جلب رضایت در گردشگران می‌شود (Blazeska et al., 2018; Haneef, 2017؛ فرهادی یونکی و ایمانی خوشخو، ۱۴۰۱).

بر اساس برنامه چشم انداز ۲۰ ساله، ایران باید اولین کشور منطقه در زمینه گردشگری باشد و بر اساس این هدف، کشور ایران باید تا سال ۱۴۰۴ (۲۰۲۵) پذیرای ۲۰ میلیون گردشگر و درآمد ۱۵ میلیارد دلاری از این حوزه داشته باشد (چگین، ۱۴۰۲؛ ۲۰۵). کشور ایران با توجه به منابع طبیعی و بهره‌گیری از پشتوانه تاریخی- فرهنگی و طبیعی چند هزارساله از پتانسیل قابل توجهی برای توسعه گردشگری برخوردار است. اما به لحاظ شکوفایی نتوانسته جایگاه در خور توجهی کسب کند. هر چند این مسئله دلایل متفاوتی دارد، اما عدم توجه کافی به زیرساخت‌های چندگانه گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین پیشران‌های بخش گردشگری در این توسعه‌نیافتگی نقش بسزایی داشته است. به همین دلیل، مطالعه برای دستیابی به درک درست و دقیق از زیرساخت‌های گردشگری کشور یک ضرورت اساسی به نظر می‌رسد (طالبی و همکاران، ۱۳۹۶). مطالعه پژوهش‌های مرتبط با امر گردشگری نشان می‌دهد که بخش گردشگری ایران (باوجود جاذبه‌های بسیار زیاد) در مقایسه با بعضی از کشورها با سابقه کمتر از یک دهه ورود به اقتصاد گردشگری، در رقابت جهانی و حتی منطقه‌ای گردشگری جایگاه واقعی خود را به دست نیاورده است (شرکا و همکاران، ۱۴۰۱، ۱۳۲؛ هزارجری و نجفی، ۱۳۹۰، ۱۳۳؛ احدپور و جعفری، ۱۳۹۰؛ ۹۵).

در این میان، شهر خرم‌آباد با وجود داشتن جاذبه‌های متنوع گردشگری طبیعی، تاریخی و انسان‌ساخت با استقبال چشمگیری (چندان‌که شایسته آن است) از سوی گردشگران

مواجهه نشده است. این در حالی است که شهر خرم آباد به دلیل شرایط ویژه اقلیمی، وجود منابع متعدد طبیعی - تاریخی و قرارگیری در مسیر شهرهای جنوبی کشور از اهمیت خاصی برخوردار است. این در حالی است که با وجود ظرفیت‌های توسعه اشتغال در بخش گردشگری، استان لرستان و به خصوص شهرستان خرم آباد از نظر وضعیت نرخ بیکاری در استان‌های کشور در سال ۱۴۰۱ در رتبه چهارم قرار می‌گیرد (مرکز آمار ایران: ۱۴۰۱). از این رو، ارتقای کیفیت زیرساخت‌های گردشگری در این استان نه تنها می‌تواند در رشد این صنعت کمک کند، بلکه می‌تواند نقش مؤثری در ایجاد اشتغال داشته باشد. با توجه به مطالب گفته شده، هدف از این مطالعه شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری شهر خرم آباد با تأکید بر زیرساخت‌های گردشگری است.

پیشینه پژوهش

شرکا و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر بجنورد»، پس از بررسی از نگاه متولیان و کارشناسان نشان دادند که بیشترین میانگین مربوط به «عوامل زیرساختی و زیست محیطی» و کمترین میانگین مربوط به «عوامل اجتماعی - فرهنگی» بوده‌اند. از جمله موارد امنیت، امکانات و خدمات، مسئولیت‌پذیری و مشارکت مردم، اطلاع‌رسانی، برگزاری جشنواره‌های فصلی و فرهنگی، استفاده از روش‌های نوین تبلیغاتی، مشارکت‌بخشی و آگاه کردن مردم می‌تواند تأثیرات مثبت زیادی بر توسعه گردشگری داشته باشد.

حکمت‌نیا (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با هدف ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر میبد، موقعیت نسبی - تاریخی، امکانات - خدمات و زیرساخت‌ها، مدیریتی - نهادی، اجتماعی - امنیتی و طبیعی - اقلیمی را به ترتیب به عنوان مؤثرترین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری معرفی کرده است. در پژوهش دیگری علی‌اکبری و همکاران (۱۳۹۹) با رویکرد آینده پژوهی به تدوین و شناسایی سناریوهای مؤثر بر آینده گردشگری پایدار شهر کرمان در افق ۱۴۱۰ پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که مطلوب‌ترین سناریو برای وضعیت گردشگری کرمان در آینده بر شالوده رقابت‌پذیری، برنامه‌محوری و توسعه متوازن استوار است. کشاورز (۱۳۹۸) در پژوهش خود، توجه به اهداف و اصول توسعه

پایدار گردشگری را نیازمند همکاری بخش‌ها و نهادهای گوناگون عنوان کرد و عواملی مانند حضور بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری در طرح‌های گردشگری را به‌عنوان عامل‌های اصلی که بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری در شهرستان خرم‌آباد دارد، معرفی کرده است.

در پژوهشی دیگر، تقوایی و حسینی‌خواه (۱۳۹۶) با عنوان برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی با مطالعه موردی شهر یاسوج، ۸ پیشران کلیدی از جمله شرایط آب‌وهوایی و اقلیم، طرح جامع گردشگری، تأسیسات زیربنایی، رسانه‌ها، خدمات رفاهی، آداب‌ورسوم، بخش خصوصی و امنیت را به‌عنوان عوامل توسعه صنعت گردشگری شهر یاسوج بیان کردند.

یعقوب‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به ارزیابی مناطق آزاد ایران به لحاظ جذب گردشگر و توسعه زیرساخت‌های گردشگری منطقه آزاد قشم پرداخته است. نتایج این پژوهش، زیرساخت‌های گردشگری را در وضعیت مناسبی نشان داده است؛ ولی در بخش نامناسب به مواردی از جمله توجه به آموزش، امنیت و مهمان‌نوازی اشاره شده است.

علاوه‌براین، تقوایی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی برای یافتن عوامل مؤثر در توسعه گردشگری در کرمانشاه، ضعف در مدیریت، ضعف در تبلیغات و ناهماهنگی سازمان‌های مرتبط در زمینه گردشگری با مردم را به‌عنوان مهم‌ترین دلایل در عدم توسعه زیرساخت‌های گردشگری این شهرستان معرفی کرده است.

در پژوهش دیگری، هزارجریبی و نجفی (۱۳۹۰) به‌منظور بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران، خاطر نشان کردند که وجود احساس رضایت و تمایل سفر مجدد گردشگران برای توسعه گردشگری بسیار مفید است. به همین دلیل باید به مواردی نظیر آموزش و اطلاع‌رسانی، گسترش برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های تاریخی، آموزش توریسم، جهت‌دهی سرمایه‌گذاری، رفع مشکلات راه‌ها، استاندارد نمودن تأسیسات اقامتی - پذیرایی اشاره کرد.

آماندا و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی میزان رضایت گردشگران خارجی از عوامل توسعه گردشگری را در سه دسته زیرساخت‌ها، اقامتگاه‌ها و تبلیغات در اندونزی مورد بررسی قرار دادند. در دسته زیرساخت‌ها به مواردی همچون دسترسی به شبکه تلفن همراه،

بیمارستان، اداره پست و غیره، در دسته اقامتگاه‌ها به موارد دیگری همچون هتل، متل، رستوران و خدمات این مراکز و در نهایت، در دسته تبلیغات به اقدامات دولت در جهت اطلاع‌رسانی و معرفی و بانک اطلاعاتی جهت تسهیل در پیدا کردن مراکز گردشگری اشاره داشتند.

بلاژسکا و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «تأثیر زیرساخت‌های گردشگری بر رضایت گردشگران شهر اوهرید^۱» با هدف تأکید بر بهبود دائمی زیرساخت‌های گردشگری در پیشبرد رضایت گردشگری نشان دادند که کیفیت خدمات باید با آموزش مستمر کارمندان بهبود پیدا کند. علاوه بر این، بخش دولتی با کمک بخش خصوصی باید به بهبود زیرساخت‌های گردشگری پردازد. پس از آن، ایجاد یک بانک اطلاعاتی را در شهر برای تسهیل در دسترسی برای گردشگران ضروری می‌داند. مندیگ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود به بررسی ارتباط بین زیرساخت‌های گردشگری، امکانات تفریحی و توسعه گردشگری پرداختند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که بین توسعه گردشگری و تعداد بازدیدکنندگان، شب‌های اقامت و وضعیت فعلی زیرساخت‌ها و امکانات همبستگی معناداری وجود دارد.

روش

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته بوده که نظرخواهی از خبرگان به روش دلفی صورت گرفته است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از جمله تحقیقات توصیفی-تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات نیز کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. روایی و پایایی پرسشنامه مورد نظر با مصاحبه از اساتید و آلفای کرونباخ سنجیده شده است. در این پژوهش از ماتریس اثرات متقاطع استفاده شده است. این روش، روشی خبره‌محور است که نتایج کمی از آن به دست می‌آید (بهزادی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۲). نرم‌افزار میک‌مک^۲ در این روش استفاده شده که جهت تحلیل ماتریس اثرات متقاطع طراحی شده است. در ماتریس متقاطع، جمع اعداد سطرهای هر پیشران میزان تأثیرگذاری

1. Ohrid

2. Micmac

و جمع ستونی نیز میزان تأثیرپذیری آن پیشران از پیشران‌های دیگر را نشان می‌دهد. با یک روش ساده می‌توان دریافت که تأثیر پیشران‌ها با در نظر گرفتن تعداد گروه‌های ارتباطی در ماتریس تشکیل شده، قابل سنجش است. متغیر یا پیشرانی که بر تعداد محدودی از متغیرها یا پیشران‌ها تأثیر مستقیم دارد، تأثیرگذاری اندکی در کل سیستم دارد (رسال‌ور و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۳۹۹).

جامعه آماری این پژوهش شامل متخصصان و خبرگانی می‌باشد که در حوزه گردشگری به‌خصوص شهرستان خرم‌آباد، تجربه کافی و لازم دارند. در این پژوهش، حجم نمونه از قبل مشخص نبوده است. در ابتدا از تعدادی از متخصصان در این حوزه خواسته شد تا خبرگان مرتبط با موضوع این پژوهش را معرفی کنند. این کار تا اشیاع نظری ادامه پیدا کرد و در نهایت، حجم نمونه به ۱۹ نفر رسید که مشخصات جامعه آماری آن‌ها در جدول ۱ ارائه شده است. در سایر پژوهش‌های مشابه که از نرم افزار میک‌مک جهت تحلیل ماتریس اثرات متقابل استفاده شده است، حجم نمونه آماری از بین ۱۰ تا ۳۰ نفر متغیر بوده است (بهزادی و همکاران، ۱۳۹۷؛ الداغی و همکاران، ۱۳۹۹).

جدول ۱. مشخصات جامعه آماری کارشناسان

جنسیت		تحصیلات			گزینه
مرد	زن	کارشناسی	کارشناسی ارشد	کترا	
۱۲	۷	۲	۷	۱۰	فراوانی
۶۳/۱۵	۳۶/۸۴	۱۰/۵۲	۳۶/۸۴	۵۲/۶۳	درصد
سازمان		سن			گزینه
میراث	دانشگاه	31-40	41-50	51-60	
۱۱	۸	۶	۸	۵	فراوانی
۵۷/۸۹	۴۲/۱۰	۳۱/۵۷	۴۲/۱۰	۲۶/۳۱	درصد

منبع: نگارندگان

پس از شناسایی متغیرها از مبانی نظری پژوهش، پرسشنامه بین خبرگان در حوزه گردشگری با روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی توزیع گردید. از خبرگان در حوزه گردشگری

خواسته شد تا به پیشران‌های مورد نظر بر اساس شدت اثر، امتیازهای صفر تا 3 داده شود. بدین معنی که بیشترین شدت تأثیرگذاری یک عامل کلیدی بر عامل کلیدی دیگر برابر 3 و کمترین شدت تأثیرگذاری برابر صفر می‌باشد.

پس از شناسایی و طبقه‌بندی پیشران‌های مورد نظر، ماتریس اولیه 19*19 تشکیل یافته است. به منظور تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری شهر خرم‌آباد، پیشران‌های کلیدی به کمک مرور ادبیات پژوهش و مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان در حوزه گردشگری، شناسایی و در قالب 5 مؤلفه اصلی (اقتصادی، مدیریتی - برنامه‌ای، فرهنگی - اجتماعی، تبلیغات و خدمات) و 19 پیشران فرعی به شرح جدول زیر مشخص شده است.

جدول ۲. پیشران‌های مورد بررسی بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری

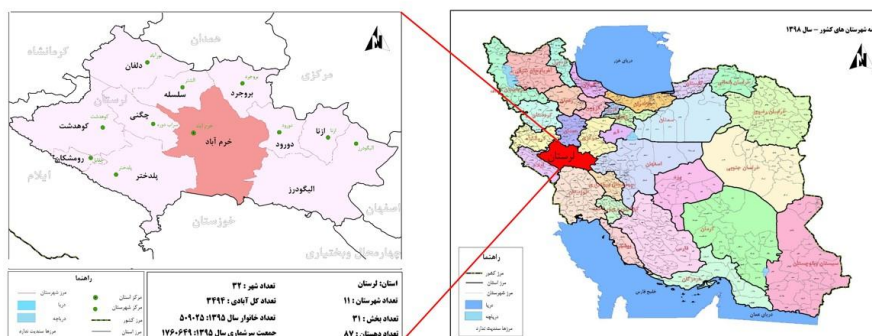
مؤلفه‌های اصلی	پیشران‌های فرعی	منابع
اقتصادی	سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، بودجه دولتی، سازمان‌های مردم‌نهاد، مناسب بودن هزینه‌ها	Mandic et al., 2018; Blazeska et al., 2018. موسوی و همکاران، ۱۳۹۶؛ تقوایی و حسینی‌خواه، ۱۳۹۶؛ یعقوب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ کشاورز، ۱۳۹۸.
مدیریتی - برنامه‌ای	مدیریت تخصصی، آموزش نیروی انسانی ماهر، طرح جامع گردشگری، برندینگ، دسترسی آسان به تسهیلات، امنیت	Almeyda-Ibáñez & George, 2017; Blazeska et al., 2018. حکمت‌نیا، ۱۳۹۹؛ رسالور و همکاران، ۱۳۹۹، خوارزمی و همکاران، 1398؛ کشاورز، ۱۳۹۸.
فرهنگی - اجتماعی	رویدادهای فرهنگی - آموزشی، فرهنگ پذیرش، آداب‌ورسوم، شبکه‌های اجتماعی	Cibinskiene, 2012; Hua et al, 2017. بافقی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵؛ حیدری‌نیا و همکاران، ۱۳۹۳؛ شرکا و همکاران، ۱۴۰۱؛ رضایی و همکاران، ۱۳۹۹.
تبلیغات	روش‌های نوین تبلیغات	Hunt, ۱۹۷۵; Khudoynazarovich 2021. اکبری و همکاران، ۱۳۹۹.
خدمات	خدمات رفاهی (اقامت) - تفریحی، تورهای گردشگری، دفاتر گردشگری، بانک اطلاعات	Blazeska et al., 2018; Amanda et al, 2021. دلشاد، ۱۳۹۶.

منبع: نگارندگان با مرور مبانی پژوهش و مصاحبه

معرفی محدوده مورد مطالعه

رونق گردشگری در هر منطقه تابع شرایط و ویژگی‌های آن منطقه می‌باشد؛ بنابراین، شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری هر منطقه، ابتدایی‌ترین گام برای توسعه گردشگری آن مکان است. شهرستان خرم‌آباد مرکز استان لرستان است که در دره‌های میان رشته کوه‌های زاگرس غربی قرار گرفته است (رضایی، ۱۳۹۹؛ ۱۱۶). طبق گزارش مرکز آمار ایران، جمعیت این شهرستان در سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۵۰۶۴۷۱ نفر بوده است. در زمان‌های گذشته، این شهر به نام شاپور خواست، قسمت تاریخی شهر، شناخته شده است.

شکل ۱. موقعیت قرارگیری شهرستان خرم‌آباد

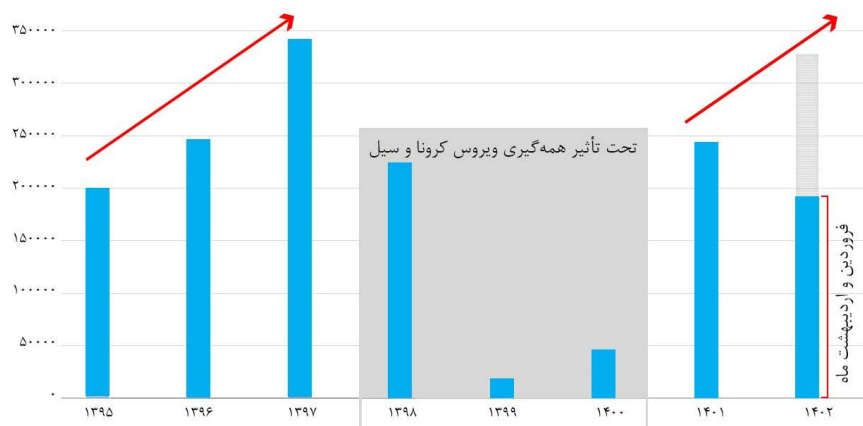


منبع: مرکز آمار ایران

شهرستان خرم‌آباد از نظر گردشگری از دو حیث هویت تاریخی و طبیعی، حائز اهمیت است. در این میان می‌توان به جاذبه‌هایی همچون قلعه فلک‌الافلاک و آبشار بیشه اشاره کرد. طبق پژوهش‌ها در زمینه برندینگ شهری خرم‌آباد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۶)، با توجه به برخورداری این محدوده از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، با عنوان «خرم‌آباد گنجینه طبیعت و تاریخ ایران» معرفی شده است. همچنین، این شهر به دلیل دارا بودن فضاهایی با پتانسیل گردشگری بالا از طرف سازمان ملل به عنوان پایلوت برای اجرای طرح توسعه پایدار شهری از طریق گردشگری، برگزیده شده است (کشاورز، ۱۳۹۸؛ ۱۲۲). علاوه بر این، روند رشد تعداد گردشگران وارده به این شهرستان در سال‌های اخیر همواره

تساعدی بوده است. به طوری که، پس از سپری شدن موج های ویرانگر همه گیری کرونا، بخش گردشگری این محدوده، مجدداً حیات خود را باز یافته است. به گزارش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان لرستان از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا تاریخ ۳ اردیبهشت ماه، حدود ۱۸۰۷۸۳ نفر از قلعه فلک الافلاک بازدید داشته اند.

شکل ۲. نرخ فروش بلیط در قلعه فلک الافلاک



منبع: میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان

مطابق شکل ۲ بر اساس تعداد بلیط به فروش رفته، قلعه فلک الافلاک به عنوان پربازدیدترین مرکز گردشگری این شهرستان تنها تا تاریخ ۶ فروردین ۱۴۰۲ در سطح کشور، سومین جاذبه گردشگری پربازدید ایران بوده است (روابط عمومی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان، ۱۴۰۲). این در حالی است که ظرفیت های گردشگری این شهرستان بیش از این برآورد شده است؛ به طوری که بر اساس مطالعات انجام شده، به دلیل مهیا نبودن جاذبه ها برای استفاده گردشگران و نامتناسب بودن تسهیلات و امکانات گردشگری و در نتیجه ناامن شدن محیط برای گردشگران، آلودگی های محیطی و مشکلات برنامه ریزی و اجرایی و ناآشنا بودن بومیان و جامعه میزبان با امور مرتبط با گردشگری، سیستم توسعه گردشگری این شهرستان در معرض آسیب و

خطر قرار دارد (فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۸). از این رو، بخش گردشگری شهر خرم‌آباد در زمینه زیرساخت‌های گردشگری نیازمند توجه و بهبود است.

زیرساخت‌های گردشگری در پژوهش‌های متفاوت، دسته‌بندی‌های متفاوتی را در برمی‌گیرند؛ به‌طور مثال، در پژوهش یوانووویچ و ایلچ (۲۰۱۶)، زیرساخت‌های گردشگری در چهار دسته فیزیکی (اقامتگاه‌ها)، خدمات (آژانس‌های مسافرتی)، فرهنگ (میراث، جشنواره‌ها، غذا و زبان) و حکومت (قانون و مهاجرت) می‌باشد. با این حال، زیرساخت‌ها را در دو دسته سخت و نرم تقسیم می‌کنند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵). زیرساخت‌های سخت شامل تأسیسات گردشگری می‌شود که از تمرکز این پژوهش خارج است و تمرکز این پژوهش بیشتر بر زیرساخت‌های نرم که در جدول ۲ اشاره شد، می‌باشد.

جدول ۳. وضعیت پیشران‌های مؤثر بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری در شهر خرم‌آباد

وضعیت مطلوب	وضعیت فعلی	دسته‌بندی زیرساخت‌ها
- گسترش و بهبود جاده‌های فرعی - افزایش و بهبود خدمات حمل‌ونقل عمومی - ارتقای ظرفیت فرودگاه و ایستگاه راه‌آهن	- شبکه جاده‌ای مناسب به جاذبه‌های گردشگری - حمل‌ونقل عمومی ناکافی - فرودگاه و ایستگاه راه‌آهن با ظرفیت محدود	زیرساخت‌های حمل‌ونقل
- افزایش تعداد و تنوع اقامتگاه‌ها - بهبود کیفیت خدمات اقامتی - توسعه اقامتگاه‌های بومگردی و سنتی با امکانات به‌روز	- تعداد محدود هتل‌ها - کیفیت خدمات اقامتی متوسط - تعداد بیشتر مهمان‌خانه‌های سنتی با امکانات ناکافی	زیرساخت‌های اقامتی
- افزایش تعداد دفاتر گردشگری در نقاط کلیدی - ارائه خدمات جامع‌تر و دقیق‌تر - ایجاد مراکز اطلاعات گردشگری مدرن	- تعداد محدود دفاتر گردشگری - کیفیت خدمات اطلاعاتی ناکافی - نبود مراکز اطلاعات گردشگری مدرن	زیرساخت‌های خدماتی

ادامه جدول ۳.

وضعیت مطلوب	وضعیت فعلی	دسته‌بندی زیرساخت‌ها
- افزایش تعداد موزه‌ها و گالری‌ها - بهبود و توسعه پارک‌ها و فضای سبز - حفظ و نگهداری بهتر مکان‌های تاریخی	- تعداد محدود موزه‌ها و گالری‌ها - پارک‌ها و فضای سبز ناکافی - نگهداری نامناسب مکان‌های تاریخی	زیرساخت‌های تفریحی و فرهنگی
- توسعه وبسایت‌ها و اپلیکیشن‌های جامع گردشگری - بهبود کیفیت خدمات اینترنتی در تمامی نقاط	- تعداد محدود وبسایت‌ها و اپلیکیشن‌های گردشگری - کیفیت خدمات اینترنتی متغیر	زیرساخت‌های فناوری و اطلاعات

منبع: مسعودی‌راد و همکاران (۱۴۰۱)

یافته‌ها

در این پژوهش از رویکرد کل‌نگر کارشناسان حوزه گردشگری برای ارائه تحلیل جامع استفاده شده است. علاوه‌براین، ماتریس تأثیرات مستقیم بر اساس مد حاصل از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته تشکیل شد تا بتوان نتایج حاصل از تأثیرات متقابل، نمودارها و نقشه‌های گرافیکی را از نرم‌افزار مورد نظر پژوهش استخراج کرد.

جدول ۵. تحلیل اولیه داده‌های ماتریس و آماره‌های آن

درجه پرشدگی	۹۵ درصد
تأثیر قوی (۳)	۱۴۶
تأثیر میانه (۲)	۱۲۲
تأثیر ضعیف (۱)	۷۴
بدون تأثیر (۰)	۱۹
تعداد تکرار	۳
ابعاد ماتریس	۱۹*۱۹

منبع: نگارندگان

تحلیل ماتریس اثرات مستقیم و غیرمستقیم

پس از تشکیل ماتریس متقاطع، ماتریس تأثیر مستقیم^۱ و غیرمستقیم^۲ تشکیل شد. در ماتریس متقاطع، جمع اعداد سطرهای هر پیشران، میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی، میزان تأثیرپذیری را نشان داد.

جدول ۶. تأثیر مستقیم و غیرمستقیم پیشرانها بر یکدیگر

مؤلفه‌ها	پیشرانها	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم	
		اثرگذاری	اثرپذیری	اثرگذاری	اثرپذیری
اقتصادی	بخش خصوصی	۴۸	۴۶	۳۱۰۱۴۴۴	۳۰۰۳۲۶۱
	بودجه دولتی	۳۸	۳۷	۲۵۲۲۱۸۹	۲۴۱۹۰۵۳
	سازمان‌های مردم‌نهاد	۲۹	۳۵	۱۹۴۴۷۰۹	۲۳۶۸۵۳۹
	مناسب بودن هزینه‌ها	۳۷	۴۳	۲۴۲۲۶۹۳	۲۸۰۲۵۸۳
مدیریتی - برنامه‌ای	مدیریت تخصصی	۵۰	۴۷	۳۲۲۰۶۴۴	۳۰۵۴۲۶۲
	آموزش نیروی انسانی ماهر	۴۹	۴۷	۳۱۴۹۲۵۹	۳۰۱۳۰۴۰
	طرح جامع گردشگری	۳۴	۳۲	۲۲۵۵۶۷۸	۲۱۰۱۷۳۳
	برندینگ	۴۳	۳۹	۲۸۲۶۱۹۲	۲۵۶۶۱۳۱
	دسترسی آسان به تسهیلات	۳۹	۳۸	۲۵۸۰۷۹۷	۲۵۰۰۶۲۹
فرهنگی - اجتماعی	امنیت	۴۳	۴۸	۲۷۹۱۶۲۰	۳۰۸۵۱۱۵
	رویدادهای فرهنگی - آموزشی	۳۹	۴۰	۲۵۶۶۶۶۸	۲۶۱۶۳۵۷
	فرهنگ پذیرش	۳۷	۳۷	۲۴۴۳۱۲۸	۲۴۷۴۶۵۱
	آداب و رسوم	۳۳	۳۵	۲۱۷۳۰۱۸	۲۳۱۵۴۸۰
تبلیغات	شبکه‌های اجتماعی	۳۷	۴۱	۲۴۶۱۹۶۹	۲۷۰۵۵۷۷
خدمات	روش‌های نوین تبلیغات	۴۲	۴۳	۲۷۳۵۴۳۹	۲۸۱۹۱۹۵
	خدمات رفاهی (اقامتی - تفریحی)	۳۸	۳۷	۲۵۲۷۳۰۹	۲۴۵۷۰۳۹
	تورهای گردشگری	۴۵	۴۶	۲۹۳۱۸۵۳	۳۰۰۲۰۱۲
	دفاتر گردشگری	۳۹	۳۹	۲۵۹۸۳۰۸	۲۶۰۱۰۹۷
	بانک اطلاعات گردشگری	۳۶	۲۶	۲۳۷۵۲۱۸	۱۷۲۲۳۸۱

منبع: نگارندگان

1. Matrix of Direct Influences (MDI)
2. Matrix of Indirect Influences (MII)

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در مؤلفه‌های اقتصادی، بخش خصوصی و بودجه دولت، در مؤلفه‌های مدیریتی- برنامه‌ای، آموزش نیروی انسانی ماهر و مدیریت تخصصی، در بخش تبلیغات، روش‌های نوین تبلیغات و در مؤلفه‌های خدمات، تورهای گردشگری بیشترین تأثیرگذاری را دارند. علاوه‌براین، فرهنگ پذیرش و دفاتر گردشگری تأثیرگذاری و تأثیرپذیری یکسانی دارند.

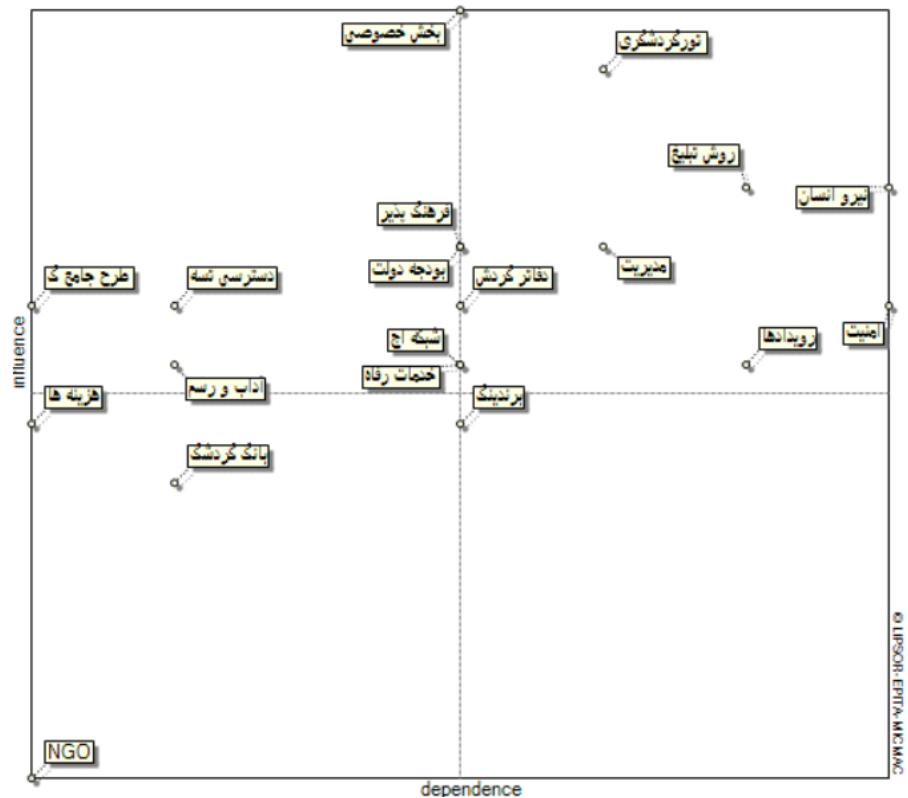
در مجموع، بیشترین تأثیرگذاری در بین پیشران‌های بررسی‌شده بر سایر پیشران‌ها در راستای توسعه زیرساخت‌های گردشگری شهرستان خرم‌آباد مربوط به پیشران‌های مدیریت تخصصی، آموزش نیروی انسانی ماهر و بخش خصوصی و کمترین تأثیرگذاری مربوط به سازمان‌های مردم‌نهاد می‌باشد.

تحلیل پایداری و ناپایداری سیستم بر اساس نقشه اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم^۱

نحوه پراکنش پیشران‌ها در نقشه اثرگذاری- اثرپذیری نشان‌دهنده میزان پایداری و ناپایداری سیستم است. به‌طوری‌که اگر پراکنش پیشران‌ها به شکل L باشد، سیستم پایدار و اگر پیشران‌ها حول محور قطری پخش شده باشند، سیستم ناپایدار است و کمبود پیشران‌های تأثیرگذار، سیستم را تهدید می‌کنند. آنچه از نقشه اثرگذاری- اثرپذیری پیداست، ناپایداری سیستم زیرساخت‌های گردشگری شهرستان خرم‌آباد است.

1. Direct influence/dependence map

شکل ۳. نقشه اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم

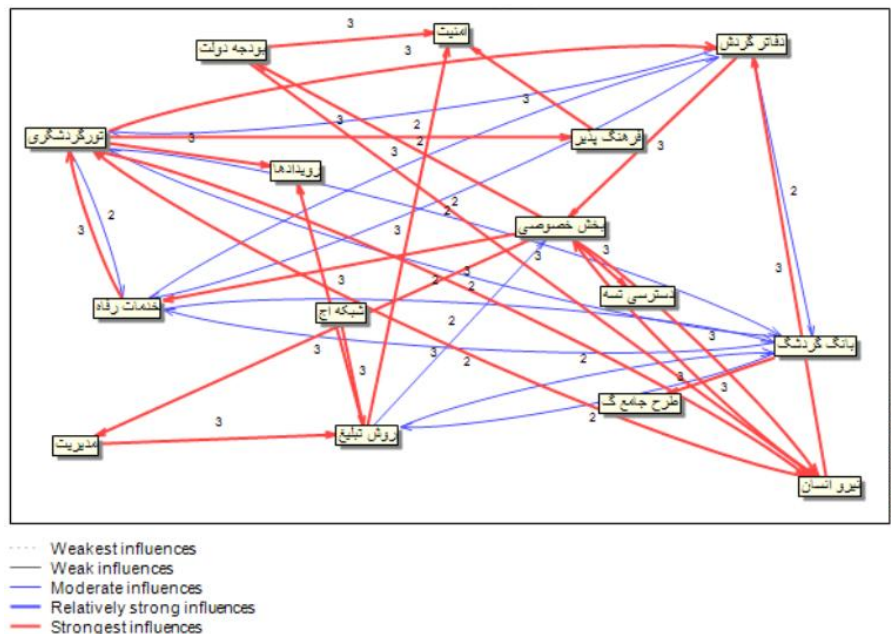


منبع: نگارندگان

تحلیل گراف اثرگذاری

گراف اثرگذاری نشان‌دهنده روابط پیشران‌ها و چگونگی اثرگذاری آن‌ها بر یکدیگر است. این گراف با خطوط قرمز و آبی با پیکان نشان داده شده است. خطوط قرمز، اثرگذاری شدید پیشران‌ها بر یکدیگر و خطوط آبی، روابط متوسط و ضعیف را نشان می‌دهد. علاوه بر این، این گراف نشان می‌دهد چنانچه پیشران‌ها بر تعدادی از پیشران‌ها تأثیرگذار باشند، سیستم در آینده به سمت پایداری سوق پیدا خواهد کرد.

شکل ۴. گراف ماتریس تأثیر مستقیم



منبع: نگارندگان

با توجه به نتایج به دست آمده، وضعیت کلی پیشران‌های کلیدی توسعه گردشگری شهرستان خرم‌آباد به این شرح است: متغیرهای ورودی در قسمت شمال‌غربی شامل بخش خصوص، دسترسی آسان به تسهیلات، طرح جامع گردشگری و آداب و رسوم به عنوان متغیرهای تعیین‌کننده و تأثیرگذار شناخته می‌شوند. در قسمت شمال‌شرقی نمودار متغیرهای توره‌های گردشگری، روش‌های نوین تبلیغات، مدیریت تخصصی، نیروی انسانی ماهر، امنیت، روندهای فرهنگی - آموزشی به دلیل پتانسیل بالایی که برای تبدیل شدن به بازیگران اصلی و با توجه به ویژگی‌های ناپایدار خود از آن‌ها به عنوان متغیرهای ریسک یاد می‌کنند. در قسمت جنوب‌غربی نمودار، متغیرهای بانک اطلاعات گردشگری و مناسب بودن هزینه‌ها به عنوان متغیرهای ثانویه شناخته می‌شوند. متغیر سازمان‌های مردم‌نهاد در قسمت جنوب‌غربی از حداقل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری برخوردار است و دارای کمترین دخالت در سیستم است. در مرکز نمودار متغیرهای فرهنگ پذیرش، بودجه دولت، دفاتر گردشگری، شبکه‌های اجتماعی، خدمات رفاهی و برندینگ حالت تنظیمی داشته و

قابلیت ارتقا به متغیرهای تأثیرگذار یا تعیین کننده و یا متغیرهای هدف و ریسک را دارند. بر اساس موارد ذکر شده، متغیرها به شکل زیر دسته بندی می شوند.

جدول ۷. جایگاه هر یک از پیشران ها در توسعه زیرساخت های گردشگری شهرستان خرم آباد

طبقه بندی عوامل	طبقه بندی پیشران ها
عوامل مستقل	سازمان های مردم نهاد
عوامل تنظیمی	برندینگ، خدمات رفاهی (اقامتی - تفریحی)، دفاتر گردشگری، بودجه دولت، فرهنگ پذیرش، شبکه های اجتماعی
عوامل ریسک	تورهای گردشگری، روش های نوین تبلیغات، مدیریت تخصصی، آموزش نیروی انسانی ماهر، امنیت، رویدادهای فرهنگی - آموزشی
عوامل تأثیرگذار	بخش خصوصی، دسترسی آسان به تسهیلات، طرح جامع گردشگری، آداب و رسوم
عوامل ثانویه	هزینه ها، بانک اطلاعات گردشگری

منبع: نگارندگان

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج حاصل از یافته های تحقیق بر اساس مطالعات ادبیات تحقیق و نظرات کارشناسان گردشگری نسبت به زیرساخت های گردشگری شهرستان خرم آباد، 19 پیشران مورد سنجش قرار گرفت که در این میان، 6 پیشران کلیدی شامل مدیریت تخصصی، آموزش نیروی انسانی ماهر، بخش خصوص، تورهای گردشگری، امنیت، روش های نوین تبلیغات و رویدادهای فرهنگی - آموزشی به ترتیب بیشترین تأثیرگذاری را بر توسعه زیرساخت های گردشگری شهرستان خرم آباد دارند. این عوامل، نقش تعیین کننده ای در تسهیل و حمایت از رشد و بهبود زیرساخت ها در شهرستان خرم آباد دارند.

همچنین، نتایج به دست آمده از این تحقیق با پیشینه مطالعاتی در مؤلفه هایی همچون بخش خصوص (موسوی و همکاران، 1396)، امنیت (الداعی و همکاران، 1399) و مدیریت تخصصی (تقوایی و حسینی خواه، 1396) هم راستا است. همین طور با نتایج (اکبری و همکاران، 1399)، (خودوینازارویچ، ۲۰۲۱) و (هانت، ۱۹۷۵) از این جهت که استفاده از روش های نوین تبلیغات منجر به ترویج فرهنگ گردشگری با کمک ایجاد

تصویر ذهنی برای گردشگران می‌شود، همسو است. با این وجود، برگزاری تورهای گردشگری را به عنوان عامل تأثیرپذیر و وابسته که متغیرهای زیادی در ایجاد آن‌ها مؤثر است، نشان می‌دهند.

در مجموع با توجه به وضع موجود و آینده توسعه زیرساخت‌های گردشگری شهرستان خرم‌آباد به منظور دستیابی به توسعه زیرساخت‌های گردشگری شهرستان خرم‌آباد، راهکارهای زیر ارائه شده است.

جدول ۸. سیاست‌های مؤثر بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری شهرستان خرم‌آباد

پیشران‌های کلیدی مؤثر	راهبرد	سیاست‌ها
پیشران کلیدی: کارآمدی با انعقاد در برنامه‌های گردشگری	ایجاد سامانه مدیریت گردشگری دیجیتال	- طراحی و پیاده‌سازی پلتفرم جامع گردشگری: همکاری با شرکت‌های نرم‌افزاری معتبر برای توسعه یک سامانه که شامل اطلاعات جاذبه‌های گردشگری، رزرو برخط، مدیریت بازخورد گردشگران و تحلیل داده‌ها باشد. - همکاری بین سامانه‌های دولتی و بخش خصوصی: اتصال سامانه مدیریت گردشگری با سیستم‌های دولتی مانند وزارت راه و شهرسازی و همچنین، تأسیسات و مؤسسات گردشگری مانند هتل‌ها و رستوران‌ها. - آموزش کارکنان مرتبط: برگزاری دوره‌های آموزشی برای مدیران و کارکنان گردشگری جهت استفاده بهینه از سامانه دیجیتال.
	برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای مدیران گردشگری	- تعیین موضوعات کلیدی: انتخاب موضوعاتی مانند مدیریت بحران، بازاریابی دیجیتال، مدیریت پروژه‌های گردشگری و توسعه پایدار. - دعوت از متخصصان بین‌المللی و داخلی: همکاری با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی معتبر برای برگزاری این کارگاه‌ها. - ارزیابی و پیگیری پس از آموزش: ایجاد سیستم‌های ارزیابی اثربخشی آموزش‌ها و پیگیری اجرای مهارت‌های آموخته شده در عمل.

ادامه جدول ۸.

پیشران‌های کلیدی مؤثر	راهبرد	سیاست‌ها
تأسیس مؤسسه آموزش عالی تخصصی گردشگری	تأسیس مؤسسه آموزش عالی تخصصی گردشگری	- همکاری با دانشگاه‌های معتبر: امضای تفاهم‌نامه با دانشگاه‌های داخلی و خارجی برای ارائه دوره‌های مشترک و تبادل دانشجو و استاد. - تجهیزات و منابع آموزشی مدرن: ایجاد کلاس‌های درس مجهز به تکنولوژی‌های جدید، آزمایشگاه‌های عملی و کتابخانه‌های تخصصی. - برنامه‌های آموزشی متنوع: ارائه دوره‌های مختلف از جمله مدیریت هتلداری، بازاریابی گردشگری، راهنمای گردشگری و مدیریت رویدادها.
	برگزاری دوره‌های کارآموزی و کارگاه‌های عملی برای دانشجویان	- توسعه همکاری با کسب‌وکارهای محلی: ایجاد قراردادهای همکاری با هتل‌ها، رستوران‌ها و شرکت‌های گردشگری برای فراهم کردن فرصت‌های کارآموزی. - برنامه‌های کارگاه‌های عملی: برگزاری کارگاه‌هایی مانند مدیریت تور، خدمات مشتری، برنامه‌ریزی رویدادها، گردشگری و غیره. - ارزیابی و ارتقای کیفیت آموزش عملی: نظارت بر عملکرد دانشجویان در دوره‌های کارآموزی و اعمال تغییرات لازم برای بهبود فرآیند آموزشی.
	ایجاد فرصت‌های شغلی در بخش‌های مختلف صنعت گردشگری به منظور جذب متخصصان	- تدوین نقشه شغلی: شناسایی نیازهای شغلی در بخش‌های مختلف گردشگری مانند هتلداری، رستورانی، راهنمای گردشگری، بازاریابی و مدیریت رویدادها. - راه‌اندازی وب‌سایت‌های کاریابی تخصصی: ایجاد پلتفرم‌های برخط برای ارتباط بین فارغ‌التحصیلان و کارفرمایان در صنعت گردشگری. - تشویق به کارآفرینی: ارائه تسهیلات مالی و مشاوره‌ای برای فارغ‌التحصیلان جهت راه‌اندازی کسب‌وکارهای خود در حوزه گردشگری.

ادامه جدول ۸.

پیشران‌های کلیدی مؤثر	راهبرد	سیاست‌ها
ایجاد بسترهای لازم جهت امکان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در گردشگری	تدوین طرح‌های جذب سرمایه‌گذاری با ارائه تضمین‌های مالی و قانونی	- ایجاد قوانین تشویقی مالیاتی: ارائه تخفیف‌ها و معافیت‌های مالیاتی برای سرمایه‌گذاران در حوزه گردشگری. - تهیه مستندات جامع: تدوین گزارش‌های اقتصادی و گردشگری که پتانسیل بازار و فرصت‌های سرمایه‌گذاری را نشان می‌دهد.
	تسهیل فرآیند اخذ مجوزها و کاهش زمان لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای گردشگری	- ایجاد دفاتر خدمات یک‌نقطه‌ای: فراهم کردن مکان‌هایی که سرمایه‌گذاران بتوانند تمامی مراحل اخذ مجوزها را به‌صورت یکجا و سریع انجام دهند. - استفاده از فناوری‌های دیجیتال: پیاده‌سازی سامانه‌های برخط برای تسهیل فرآیند درخواست و صدور مجوزها. - ارائه مشاوره‌های تخصصی: ایجاد تیم‌های مشاوره‌ای برای راهنمایی سرمایه‌گذاران در مراحل مختلف راه‌اندازی کسب‌وکار.
	تأسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری گردشگری	- ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری عمومی و خصوصی: فراهم کردن منابع مالی برای حمایت از پروژه‌های نوآورانه در حوزه گردشگری. - ارائه وام‌های کم‌بهره: حمایت مالی از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در صنعت گردشگری.
دفاتر و تورهای گردشگری	تجهیز دفاتر گردشگری با فناوری‌های نوین	- پیاده‌سازی سیستم‌های رزرو برخط: همکاری با پلتفرم‌های معتبر برای ارائه خدمات رزرو تور و هتل به‌صورت برخط. - استفاده از سامانه‌های ارتباط با مشتری: بهره‌گیری از نرم‌افزارهای مدیریت مشتری برای پیگیری و بهبود خدمات ارائه‌شده. - توسعه برنامه‌های کاربردی موبایل: ایجاد برنامه‌های کاربردی مخصوص دفاتر و تورهای گردشگری برای دسترسی آسان‌تر گردشگران به خدمات.

ادامه جدول ۸.

پیشران‌های کلیدی مؤثر	راهبرد	سیاست‌ها
دانشگاه گردشگری	توسعه بسته‌های تور متنوع و سفارشی‌سازی شده با همکاری کسب‌وکارهای محلی	- شناسایی جاذبه‌های محلی: تهیه لیستی از جاذبه‌های گردشگری محلی و همکاری با کسب‌وکارهای مرتبط برای ارائه تورهای جامع. - ایجاد تورهای تخصصی: مانند تورهای طبیعت‌گردی، فرهنگی، تاریخی، ماجراجویی و غیره که به نیازها و علاقه‌مندی‌های مختلف گردشگران پاسخ می‌دهد. - بازاریابی و تبلیغات: استفاده از روش‌های تبلیغاتی متنوع برای معرفی این پکیج‌ها به گردشگران داخلی و خارجی.
	تدوین و اجرای استانداردهای امنیتی برای تمامی نقاط گردشگری	- ایجاد لیست استانداردهای امنیتی: شامل ایمنی ساختمان‌ها، دسترسی به خدمات پزشکی، علامت‌گذاری‌های مناسب و برطرف کردن خطرات احتمالی. - بازرسی منظم و نظارت مستمر: انجام بازرسی‌های دوره‌ای توسط نهادهای مربوطه برای اطمینان از رعایت استانداردها. - اعطای گواهینامه‌های امنیتی: تشویق کسب‌وکارهای گردشگری به دریافت گواهینامه‌های امنیتی معتبر.
توسعه ظرفیت	آموزش نیروهای امنیتی و کارکنان گردشگری در زمینه مدیریت بحران و پیشگیری از حوادث	- برگزاری دوره‌های تخصصی مدیریت بحران: شامل آموزش‌های عملی و تئوری در زمینه پاسخگویی به حوادث طبیعی و انسانی. - شبیه‌سازی شرایط اضطراری: انجام تمرینات منظم برای آماده‌سازی کارکنان در مواجهه با شرایط بحرانی. - توزیع دستورالعمل‌های امنیتی: تهیه و توزیع راهنماها و دستورالعمل‌های عملی برای کارکنان و گردشگران.

ادامه جدول ۸.

پیشران‌های کلیدی مؤثر	راهبرد	سیاست‌ها
استفاده از روش‌های نوین برای تبلیغات گردشگری	همکاری با نهادهای امنیتی برای ایجاد پایگاه‌های امدادی در نقاط کلیدی گردشگری	- تعیین نقاط استراتژیک: شناسایی و تجهیز نقاط کلیدی گردشگری با تجهیزات امدادی و امنیتی. - ایجاد تیم‌های واکنش سریع: تشکیل تیم‌های تخصصی که بتوانند به سرعت به حوادث و نیازهای امنیتی پاسخ دهند. - آگاهی‌رسانی به گردشگران: ارائه اطلاعات امنیتی و راه‌های دسترسی به خدمات امدادی به گردشگران از طریق تابلوها، بروشورها و اپلیکیشن‌ها.
	راه‌اندازی کمپین‌های بازاریابی دیجیتال	- استفاده از تبلیغات هدفمند در شبکه‌های اجتماعی: اجرای کمپین‌های تبلیغاتی در پلتفرم‌هایی مانند اینستاگرام، فیسبوک و تلگرام با هدف جذب مخاطبان خاص. - تولید محتوای ارزشمند و جذاب: ایجاد محتوای چندرسانه‌ای شامل ویدئوها، تصاویر و مقالات که جذابیت‌های گردشگری خرم‌آباد را به خوبی نمایش دهد.
	توسعه وب‌سایت‌های تعاملی با محتوای چندرسانه‌ای و امکانات رزرو برخط	- طراحی وب‌سایت کاربرپسند: ایجاد وب‌سایتی با رابط کاربری ساده و جذاب که اطلاعات جامع و به‌روزی از جاذبه‌ها، تورها و خدمات گردشگری ارائه دهد و امکان نظرسنجی و اشتراک‌گذاری تجربه گردشگران را داشته باشد. - افزایش قابلیت‌های تعاملی: افزودن قابلیت‌های نظردهی، امتیازدهی، نظرسنجی و اشتراک‌گذاری تجربیات گردشگران. - پیاده‌سازی سیستم‌های رزرو برخط: تسهیل فرآیند رزرو تورها، هتل‌ها و خدمات دیگر از طریق وب‌سایت.
	همکاری با اینفلوئنسرهای و بلاگرهای گردشگری	- شناسایی و انتخاب اینفلوئنسرهای مرتبط: انتخاب افرادی که مخاطبان آن‌ها با هدف گردشگری خرم‌آباد همخوانی دارد. - برنامه‌های همکاری متقابل: ارائه خدمات رایگان یا تخفیف‌های ویژه به اینفلوئنسرها در ازای پوشش و معرفی مقاصد گردشگری. - ارزیابی اثربخشی همکاری‌ها: تحلیل تأثیر همکاری‌ها بر افزایش بازدید و شناخت گردشگران هدف از طریق معیارهایی مانند تعداد بازدیدها، تعاملات و تبدیل‌ها.

ادامه جدول ۸.

پیشران‌های کلیدی مؤثر	راهبرد	سیاست‌ها
رویدادهای فرهنگی-هنرمندی مؤثر	برگزاری جشنواره‌های موسیقی سنتی و نمایشگاه‌های صنایع دستی	• تعیین تقویم سالانه برای برگزاری رویدادهای فرهنگی به‌صورت منظم - برنامه‌ریزی زمانی دقیق: انتخاب تاریخ‌های مناسب برای برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها که با سایر رویدادهای منطقه تداخل نداشته باشد و شروع تبلیغات و اطلاع‌رسانی حداقل چند ماه قبل از برگزاری رویدادها برای جذب حداکثر مخاطبان باشد. - هماهنگی با تقویم‌های ملی و بین‌المللی: اطمینان از هم‌زمانی رویدادها با تعطیلات رسمی و تعطیلات گردشگری برای جذب بیشتر گردشگران.
		• در نظر گرفتن مناطق ویژه در نقاط گردشگری برای برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها - تجهیز زیرساخت‌های لازم: استفاده از سیستم‌های صوتی و نورپردازی، امکانات بهداشتی و ایمنی در نقاط منتخب. - طراحی فضاهای مناسب برای نمایشگاه‌ها: ایجاد محل‌های ویژه برای نمایش صنایع دستی، فروشگاه‌های موقت و غرفه‌های هنرمندان. - تضمین دسترسی آسان برای گردشگران: ایجاد مسیرهای مشخص، پارکینگ‌های کافی و حمل‌ونقل عمومی مناسب به نقاط برگزاری رویدادها.
		• تشکیل تیم‌های هماهنگی با حضور هنرمندان محلی و مدیران رویداد - تعیین نقش‌ها و مسئولیت‌ها: تقسیم وظایف بین اعضای تیم برای مدیریت برنامه‌های هنری، فنی و اجرایی. - ایجاد برنامه‌ریزی دقیق رویداد: تدوین جدول زمانی، هماهنگی با هنرمندان و تهیه تجهیزات لازم برای اجرای برنامه‌ها. - مدیریت ارتباطات با هنرمندان و تأمین‌کنندگان: حفظ ارتباط مستمر و مؤثر با هنرمندان محلی و تأمین‌کنندگان خدمات جهت تضمین اجرای بی‌نقص رویدادها.
		• همکاری با رسانه‌های محلی و ملی برای پوشش رویدادها - برقراری روابط عمومی مؤثر: ارسال اطلاعیه‌های مطبوعاتی و دعوت از خبرنگاران به رویدادها. - استفاده از رسانه‌های مختلف: انتشار اخبار و گزارش‌های زنده از رویدادها در تلویزیون، رادیو، روزنامه‌ها و پلتفرم‌های برخط. - تدوین محتوای تبلیغاتی مشترک: همکاری با رسانه‌ها برای تولید محتوای مشترک مانند مستندها، مصاحبه‌ها و گزارش‌های ویژه.

منبع: نگارندگان

تعارض منافع

تعارض منافی وجود ندارد.

سپاسگزاری

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی «ظرفیت‌سنجی ایجاد تأسیسات و مؤسسات گردشگری در شهرستان خرم‌آباد» می‌باشد که با حمایت مالی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان لرستان انجام شده است. بنابراین، نویسندگان این مقاله از همکاری مدیران و کارشناسان در حوزه گردشگری این سازمان تقدیر و تشکر می‌نمایند.

ORCID

Shabnam Galehdar		https://orcid.org/0009-0002-6690-1592
Shadi Galehdar		https://orcid.org/0009-0002-4473-6098
Enayat Mirzaei		https://orcid.org/0000-0002-7839-2011
Mandana Masoudi Rad		https://orcid.org/0000-0002-8613-8638

منابع

۱. الداغی، زهرا، ابراهیمی، عبدالحمید، شجاعی، سامره، دیده‌خانی، حسین (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای توسعه منطقه گردشگری استان گلستان، با رویکرد آینده‌پژوهی. *نشریه جغرافیا و توسعه*، ۱۸(۵۸)، ۵۹-۷۴. <https://doi.org/10.22111/gdij.2020.5176>
۲. اکبری، مجید، طاهرپور، فاطمه، بوستان‌احمدی، وحید، فولادی، عاطفه (۱۳۹۹). مدل‌سازی ساختاری-تفسیری عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری مذهبی در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی. *گردشگری و توسعه*، ۹(۴)، ۲۸۵-۲۹۶. <https://www.sid.ir/paper/1070810/fa>
۳. بافقی‌زاده، محمد، سلیمانی‌مقدم، پرویز، طاهری‌فر، راضیه (۱۳۹۵). سطح‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر اهواز. *جغرافیای فضای گردشگری*، ۵(۲۰)، ۳۷-۵۸. <https://sanad.iau.ir/Journal/gjts/Article/999581>

۴. بهزادی، صدیقه، رهنما، محمدرحیم، جوان، جعفر، عنابستانی، علی اکبر (۱۳۹۷). شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده نگاری (مطالعه موردی: استان یزد). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۹(۳۳)، ۳۷-۵۲.
<https://www.sid.ir/paper/382491/fa>
۵. تقوایی، مسعود، حسینی خواه، حسین (۱۳۹۶). برنامه ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده پژوهی و سناریونویسی (مطالعه موردی: شهر یاسوج). *برنامه ریزی و توسعه گردشگری*، ۶(۲۳)، ۸-۳۰.
<https://doi.org/10.22080/jtpd.2018.1762>
۶. تقوایی، مسعود، وارثی، حمیدرضا، صفرابادی، اعظم (۱۳۹۱). عوامل مؤثر در توسعه گردشگری شهری کرمانشاه. *جغرافیا (فصلنامه علمی انجمن جغرافیایی ایران)*، ۱۰(۳۳)، ۲۷-۴۸.
<https://www.sid.ir/paper/150511/fa>
۷. دلشاد، علی (۱۳۹۶). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه و تکامل مقصدهای گردشگری. *گردشگری و توسعه*، ۶(۱)، ۱۳۵-۱۴۹.
<https://www.sid.ir/paper/515118/fa>
۸. رسالور، ناصر، پناهی، علی، ولی زاده، رضا (۱۳۹۹). آینده پژوهی مدیریت سیستمی گردشگری کلان شهر تبریز با تأکید بر رویکرد حکمروایی شایسته. *جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای*، ۱۰(۳۵)، ۱۹۱-۲۰۸.
<https://doi.org/10.22111/gaij.2020.5582>
۹. رضایی، فاطمه، عباسی، حامد، مرادی، حوریه (۱۳۹۹). نقش نمادها و المانهای شهری در توسعه گردشگری شهر خرم آباد. *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۲(۱)، ۱۱۱-۱۲۵.
<http://dx.doi.org/10.52547/gsma.2.1.111>
۱۰. رضایی، محمدرضا، مختاری، صادق، کشتکار، لیلا (۱۳۹۴). ارائه مدل تلفیقی جهت اولویت بندی زیرساخت های توسعه گردشگری، مطالعه موردی: شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری. *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۶(۲۲)، ۱-۱۷.
https://jargs.hsu.ac.ir/article_161399_1ff4bdf93866de6c4a4cf34dd1356e8f.pdf?lang=en
۱۱. فرجی سبکبار، حسنعلی، سلمانی، محمد، عیاشی، اظهره (۱۳۹۲). ارزیابی سطح ریسک در فرایند توسعه سیستم های گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان خرم آباد). *جغرافیا و مخاطرات محیطی*، ۲(۲).
<https://doi.org/10.22067/geo.v0i0.20845>

۱۲. فرهادی یونکی، مجید، ایمانی خوشخو، محمدحسین (۱۴۰۱). تأثیر گذاری زیرساخت‌های گردشگری در میزان وفاداری گردشگران (مطالعه موردی: شهر اصفهان). گردشگری و توسعه، ۱۱(۱)، ۱۲۹-۱۴۲. <https://www.sid.ir/paper/1045509/fa>
۱۳. شرکا، سعید، علیزاده، کتایون، جعفری، حمید (۱۴۰۱). ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری، نمونه موردی: شهر بجنورد. نشریه گردشگری شهری، ۹(۳)، ۳۱-۴۶. <https://doi.org/10.22059/jut.2022.340958.1025>
۱۴. طالبی، حدیث، مدیری، محمود، طرهانی، فرزاد (۱۳۹۶). اولویت‌بندی مؤلفه‌های توسعه گردشگری در ایران با رویکرد تصمیم‌گیری چند معیاره ترکیبی فازی، مطالعه موردی: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ایران. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶(۲۰)، ۹۴-۱۱۴. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2017.1489>
۱۵. علی‌اکبری، اسماعیل، مرصوصی، نفیسه، جلال‌آبادی، لیلا (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای مؤثر بر آینده گردشگری پایدار شهر کرمان با رویکرد آینده‌پژوهی. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۵(۵۰)، ۳۵-۶۰. <https://doi.org/10.22054/tms.2020.33013.1953>
۱۶. علیزاده، رضا، ایزدی، حسن، آراسته، مجتبی (۱۴۰۰). رتبه‌بندی ظرفیت گردشگری طبیعت‌محور در مناطق کوهستانی، نمونه موردی: منطقه شرقی استان لرستان. برنامه‌ریزی و آمایش فضا (مدرس علوم انسانی)، ۲۵(۱)، ۱۱۷-۱۴۲. <http://hsmasp.modares.ac.ir/article-21-46361-fa.html>
۱۷. چکین، میثم (۱۴۰۱). طراحی چارچوب توسعه زیرساخت‌های گردشگری سلامت در کشور. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۱(۴۱)، ۲۰۱-۲۲۴. https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_3642_614df496a4b2a1f54c0f5eb370c4cf31.pdf?lang=en
۱۸. حکمت‌نیا، حسن (۱۳۹۹). ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر میبد. نشریه گردشگری شهری، ۷(۲)، ۷۱-۸۴. <https://doi.org/10.22059/jut.2020.284076.675>
۱۹. حیدری‌نیا، سعید، محمدی‌ده‌چشمه، مصطفی، آتش‌افروز، نسرین، کاظمی، فرانک (۱۳۹۳). بررسی توانمندی مدیریت گردشگری شهری خرم‌آباد از دید گردشگران، همایش بین‌المللی مدیریت، تهران. <https://civilica.com/doc/343760>

۲۰. خوارزمی، امیدعلی، قهرمان، آرش، بستان، زهرا (۱۳۹۹). تحلیلی بر پیشران‌های گردشگری شهر مشهد، نهمین کنفرانس و دومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد (صص ۲۱۸-۲۲۹). <https://civilica.com/doc/1138201>
۲۱. کشاورز، مهناز (۱۳۹۸). شناسایی عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری پایدار شهری با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) در شهر خرم‌آباد. نشریه گردشگری شهری، ۱۶(۱)، ۱۲۱-۱۳۴. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.246390.414>
۲۲. کیانی‌سلمی، صدیقه، بسحاق، محمدرضا (۱۳۹۶). تحلیل نقش خدمات و زیرساخت‌های گردشگری بر وفاداری و تمایل به بازدید مجدد گردشگران (مورد مطالعه: مناطق روستایی شهرستان ساوجبلاغ). گردشگری و توسعه، ۶(۳)، ۱۵۴-۱۷۶. <https://www.sid.ir/paper/396249/fa>
۲۳. مسعودی‌راد، ماندانا، میرزایی، عنایت‌اله، گله‌دار، شادی، گله‌دار، شبنم (۱۴۰۱). ظرفیت‌سنجی تأسیسات و مؤسسات گردشگری شهرستان خرم‌آباد. میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان لرستان.
۲۴. موسوی، سیدنجم‌الدین، سپهوند، رضا، شریعت‌نژاد، علی (۱۳۹۶). تبیین مؤلفه‌های برندسازی شهری با تأکید بر صنعت گردشگری (مورد مطالعه: شهرستان خرم‌آباد). گردشگری و توسعه، ۶(۴)، ۱۶۰-۱۷۹. <https://www.sid.ir/paper/227691/fa>
۲۵. مرکز آمار ایران، ۱۴۰۱. <https://www.amar.org.ir>
۲۶. میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان لرستان، ۱۴۰۲. <https://lorestan.mcth.ir>
۲۷. واحدپور، غلامعباس، جعفری، مهتاب (۱۳۹۰). راهبردهای مدیریت و توسعه پایدار زیرساخت‌های گردشگری ایران با تأکید بر مدل SOWT. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۱(۱)، ۸۳-۹۷. <https://www.sid.ir/paper/230488/fa>
۲۸. هزارجریبی، جعفر، نجفی، ملک محمد (۱۳۹۱). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران (با رویکرد جذب گردشگران خارجی). جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۲۳(۳)، ۱۳۳-۱۴۶. <https://www.sid.ir/paper/153195/fa>

۲۹. یعقوب‌زاده، رحیم، عمویی، صدرا، جانبابانژاد، محمدحسین (۱۳۹۴). ارزیابی مناطق آزاد ایران به لحاظ جذب گردشگر و توسعه زیرساخت‌های گردشگری، مطالعه موردی: منطقه آزاد قشم. *مطالعات فرهنگی و سیاسی خلیج فارس*، ۲(۳)، ۹۹-۱۱۶.

<http://istta.ir/upload/file/06.pdf>

30. Almeyda-Ibáñez, M., & George, B. P. (2017). The evolution of destination branding: A review of branding literature in tourism. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing (JTHSM)*, 3(1), pp. 9-17, <https://doi.org/10.5281/zenodo.401370>
31. Amanah, D., Agustini, F., & Harahap, D. A. (2021). The satisfaction level of foreign tourists in Indonesia. *Calitatea*, 22(181), pp. 117-123. https://www.researchgate.net/publication/381772784_The_Satisfaction_Level_of_Foreign_Tourists_in_Indonesia
32. Blazeska, D., Strezovski, Z., & Klimoska, A. M. (2018). The influence of tourist infrastructure on the tourist satisfaction in Ohrid. *UTMS Journal of Economics*, 9(1), pp. 85-93. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/195327/1/1031313001.pdf>
33. Jovanovic, S. & Ilic, I. (2016). Infrastructure as important determinant of tourism development in the countries of southeast Europe. *Ecoforum Journal*, 5(1). <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/view/329/216>
34. Cibinskiene, A. (2012). Impact evaluation of events as factors of city tourism competitiveness. *Economics and management*, 17(4), pp. 1333-1339. <https://doi.org/10.5755/j01.em.17.4.2997>
35. Haneef, S. K. (2017). *A model to explore the impact of tourism infrastructure on destination image for effective tourism marketing*. (Doctoral dissertation, School of built environment, university of Salford), <https://salford-repository.worktribe.com/preview/1492797/PhD%20Thesis%20-%20Sunitha.pdf>

36. Hua, L. Y., Ramayah, T., Ping, T. A., & Jun-Hwa, C. (2017). Social media as a tool to help select tourism destinations: The case of Malaysia. *Information Systems Management*, 34(3), pp. 265-279. <https://doi.org/10.1080/10580530.2017.1330004>
37. Hunt, J. D. (1975). Image as a factor in tourism development. *Journal of Travel Research*, 13(3), pp. 1-7. <https://doi.org/10.1177/004728757501300301>
38. Khudoynazarovich, A. S. (2021). An opportunity of internet marketing in Tourism Sphere. *Polish Science Journal*, 160. <https://journals.researchparks.org/index.php/IJEFSD/article/view/1539/1510>
39. Manic, A., Mrnjavac, Z., & Kordic, L. (2018). Tourism infrastructure, recreational facilities and tourism development, *Tourism and hospitality management*. 24(1), pp. 41- 62. <https://dx.doi.org/10.20867/thm.24.1.12>
41. Singh, A., Saini, G. K., & Majumdar, S. (2015). Application of social marketing in social entrepreneurship: Evidence from India. *Social Marketing Quarterly*, 21(3), pp. 152-172. <https://doi.org/10.1177/1524500415595208>

[In Persian]

1. Akbari, M., Taherpoor, F., Boustan Ahmadi, V., & Foladi, A. (2020). Structural-interpretive modeling of factors affecting the development of religious tourism in Iran by future research approach. *Journal of Tourism and Development*, 9(4), pp. 285-296. <https://www.sid.ir/paper/1070813/en>
2. Aldaghi, Z., Ebrahimi, A. H., Shojaee, S., & Didehkhani, H. (2020). Drafting tourism development scenarios for Golestan Province with future study approach. *Gography and Development*, 18 (58), pp. 59-74, <http://dx.doi.org/10.22111/GDIJ.2020.5176>.

3. Aliakbari, E., Marsousi, N., & Jalalabadi, L. (2020). Compilation and priority assessment of scenarios affecting the future of sustainable tourism in Kerman with the futures studies approach. *Tourism Management Studies*, 15(50), pp. 35-60. <https://doi.org/10.22054/tms.2020.33013.1953>
4. Alizadeh, R., Izady, H., & Arasteh, M. (2021). Ranking of nature-based tourism capacity in Mountainous Regions, Case Study: Eastern Region of Lorestan Province. *MJSP*, 25 (1), pp. 117-142 <http://hsmmsp.modares.ac.ir/article-21-46361-fa.html>
5. Bafghizadeh, M., Soleimani, M. P., & Taheifar, R. (2016). Ranking the factors affecting tourism development in Ahwaz, *Geographical Journal of Tourism Space*, 5(20), pp. 37-58. <https://sanad.iau.ir/Journal/gjts/Article/999581>
6. Behzadi, S., Rahnema, M. R., Javan, J., & Anabestani, A. A. (2018). Identifying key factors affecting tourism development with a foresight approach (Case Study: Yazd Province). *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 9(33), pp. 37-52. <https://www.magiran.com/p2042184>
7. Chekin, M. (2022). Developing a framework for the development of health tourism infrastructure in Iran. *Journal of Tourism Planning and Development*, 11(41), pp. 201-224. https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_3642_614df496a4b2a1f54c0f5eb370c4cf31.pdf?lang=en
8. Cultural Heritage, Tourism, and Handicrafts of Lorestan Province, 2023. <https://lorestan.mcch.ir>
9. Delshad, A. (2017). The analysis of influential factors on tourism destination development. *Journal of Tourism and Development*, 6(1), pp. 135-149. <https://www.sid.ir/paper/515118/fa>
10. FarajiSabokbar, H., Salmani, M., & Aiashi, A. (2013). Risk level assessing in tourism developing process (Case Study: Khorram Abad County). *Journal of Geography and Environmental Hazards*, 2(2). <https://doi.org/10.22067/geo.v0i0.20845>

11. Farhadi Uonaki, M., & Imani Khoshkhoo, M. H. (2022). The impact of tourism infrastructures on Tourists' Loyalty (Case Study: Isfahan). *Journal of Tourism and Development*, 11(1), pp. 129-142. <https://www.sid.ir/paper/1045509/en>
12. Hekmatnia, H. (2020). Evaluation of Effective Factors on tourism development of Meybod. *urban tourism*, 7(2), 71-84. <https://doi.org/10.22059/jut.2020.284076.675>
13. Heydari-Nia, S., Mohammadi Dehcheshmeh, M., Atashafrooz, N., & Kazemi, F., (2014). Examine the capabilities of Khorramabad City tourism management from the perspective of tourists. *International Conference on Management*. <https://civilica.com/doc/343760>
14. Hezarjaribi, J., & Najafi, M. M. (2011). Social trust and development of tourism. *Journal of Urban - Regional Studies and Research*, 2(7), pp. 53-70. <https://www.magiran.com/p836093>
15. Keshavarz, M. (2019). Identifying factors influencing on sustainable tourism development using interpretive structural modeling (ISM) in Khorramabad. *Urban Tourism*, 6(1), pp. 121-134. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.246390.414>
16. Kharazmi, O. A., Ghahreman, A., & Bostan, Z. (2020). An analysis of tourism drivers in Mashhad. In *Urban Planning and Management, the 9th National Conferences and the 2th International Conference, Mashhad*(pp.218-229). <https://civilica.com/doc/1138201>
17. Kiani Salmi, S., & Boshagh, M. (2017). Analyzing the role of facilities and infrastructures of tourism on tourists' loyalty and interest for Revisit (Case study: rural regions of Savojbalagh). *Journal of Tourism and Development*, 6(3), pp. 154-176. <https://www.sid.ir/paper/396249/en>
18. Masoudi Rad, M., Mirzaei, E., Gallehdar, Sh., & Gallehdar, Sh. (2022). *Capacity assessment of tourism facilities and institutions in Khorramabad County*. General Directorate of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism of Lorestan Province.

19. Resalvar, N., Panahi, A., & Valizadeh, R. (2020). Future studies of tourism systematic management in Tabriz Metropolis emphasizing the good governance approach. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 10(35), pp. 191-208. <https://doi.org/10.22111/gaij.2020.5582>
20. Rezaee F, Abbasi H, & Moradi H. (2021). The role of symbol and urban elements in tourism development of Khorramabad City. *JGSMA*, 2 (1), pp. 111-125. <http://gsma.lu.ac.ir/article-1-146-fa.html>
21. Rezaye, M., mokhtari, S., & keshtkar, L. (2022). Compilation model to prioritize the development of tourism infrastructure: Case study county Chahar Mahal and Bakhtiari abstract. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 6(22), pp. 1-17. https://jargs.hsu.ac.ir/article_161399_1ff4bdf93866de6c4a4cf34dd1356e8f.pdf?lang=en
22. Mousavi, N., Sepahvand, R., & Shariatnezhad, A. (2018). Urban branding with emphasis on tourism attractions. *Journal of Tourism and Development*, 6(4), pp. 160-179. <https://www.sid.ir/paper/227691/en>
23. Shoraka, S., Alizadeh, K., & Jafari, H. (2022). Evaluation of factors affecting tourism development: Case study Bojnourd City. *urban tourism*, 9(3), pp. 31-46. <https://doi.org/10.22059/jut.2022.340958.1025>
24. Statistical Center of Iran, 2022. <https://www.amar.org.ir>
25. Taghvaei, M., Varese, H., & Safarabadi, A. (2012). Effective factors in the development of urban tourism in Kermanshah. *Geography*, 10(33), pp. 27-48. <https://sid.ir/paper/150511/en>
26. Taghvai, M., & Hosseinekhah, H. (2018). Tourism development planning based on futures studies and scenario: Case study Yasouj. *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(23), pp. 8-30. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2018.1762>
27. Talebi, H., Modiri, M., & Tarhani, F. (2017). Prioritize components of tourism development in Iran with Fuzzy Hybrid MCDM Approach: Case study Iran Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization. *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(20), pp. 94-114. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2017.1489>

28. Vahedpoor, Gh., & Jafari, M. (2011). Management strategies and sustainable development of tourism infrastructure IRAN with emphasis on Model SOWT. *Journal of Regional Planning*, 1(1), pp. 83-97. <https://sid.ir/paper/230488/en>
29. Yaghoubzadeh, R., Amooee, S., & Janbabanejad, M.H. (2015). Assessment of Iran's free zones in terms of tourist attractions and development of tourism infrastructure: Case study Qeshm, , 2(3), 99. <http://istta.ir/upload/file/06.pdf>

استناد به این مقاله: گله دار، شبنم، گله دار، شادی، میرزایی، عنایت و مسعودی راد، ماندانا. (۱۴۰۴). شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری شهر خرم‌آباد: با تأکید بر زیرساخت‌های گردشگری. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۲۰ (۶۹)، ۸۹ - ۱۲۸.

doi: 10.22054/tms.2024.77934.2956



Management Studies in Development and Evolution is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.